

Zaak nr 1 1970

Familieverwikkelingen

Hadden ze nog meer kunnen boffen? Een hittegolf midden in de schoolvakantie, precies waar hij thuishoorde. Elke ochtend was de zon al lang voor hen op, stak de draak met de dunne zomergordijnen die slap voor hun slaapkamerramen hingen, een zon die al warm en plakkerig van beloftes was voor Olivia zelfs maar haar ogen opendeed. Olivia, even betrouwbaar als een haan, altijd als eerste wakker, waardoor niemand in huis zich meer om een wekker had bekommerd sinds zij drie jaar geleden was geboren.

Olivia, de jongste, die daarom op dat moment sliep in de kleine achterslaapkamer met het kinderliedjesbehang, een kamer waar ze allemaal in hadden vertoefd en vervolgens om de beurt uit waren verdreven. Olivia, een snoepje van een kind, daar waren ze het allemaal over eens, zelfs Julia, die heel veel tijd nodig had gehad om eraan te wennen dat ze niet meer de baby van het gezin was, een positie die ze voor de komst van Olivia vijf jaar lang met veel voldoening had ingenomen.

Rosemary, hun moeder, zei dat ze wenste dat Olivia nooit ouder zou worden omdat ze zo'n 'schatje' was. Ze hadden haar dat woord nooit horen gebruiken om een van hen te beschrijven. Ze hadden niet eens beseft dat er zo'n woord voorkwam in haar vocabulaire, die over het algemeen werd beperkt tot saaie bevelen: 'kom hier', 'ga weg', 'wees stil' en – de meest voorkomende van allemaal – 'laat dat'. Soms liep ze een kamer in of verscheen in de tuin, keek dreigend naar hen en zei: 'Wat jullie ook aan het doen zijn, laat dat,' waarna ze zomaar weer wegliep en hen verongelijkt achterliet, met het gevoel dat ze onheus waren behandeld, zelfs als ze op heterdaad waren be-

trapt bij een of andere vorm van kattenkwaad – meestal bedacht door Sylvia.

Hun vermogen om wandaden te begaan kende, vooral onder Sylvia's roekeloze leiding, kennelijk geen grenzen. Aan de oudste drie (daar was iedereen het over eens) had je 'je handen vol', en ze zaten in leeftijd zo dicht op elkaar dat ze voor hun moeder niet te onderscheiden waren, waardoor ze zich hadden ontwikkeld tot een collectief kind aan wie Rosemary moeilijk individuele trekken kon toekennen en dat ze willekeurig aansprak met: 'Julia-Sylvia-Amelia-wie je ook bent', wat op een geïrriteerde toon werd gezegd, alsof het hun schuld was dat ze met zoveel waren. Olivia werd meestal niet opgenomen in deze vermoeide litanie; Rosemary scheen haar nooit te verwarren met de rest.

Ze hadden aangenomen dat Olivia de laatste was die in de kleine achterslaapkamer verbleef en dat het kinderliedjesbehang op een dag ten slotte zou worden afgekrabd (door hun afgematte moeder omdat hun vader zei dat het geldverspilling was om een beroepsbehang in de arm te nemen) en zou worden vervangen door iets voor grotere kinderen: bloemen of misschien pony's, hoewel alles beter zou zijn dan het leukoplastroze dat de kamer sierde die Julia en Amelia deelden, een kleur die er voor hen allebei heel veelbelovend had uitgezien op de staalkaart met verf en die op de muren heel alarmerend bleek te zijn en waarvan hun moeder zei dat ze tijd noch geld (noch energíe) had om hem te vervangen.

Nu was bekend geworden dat Olivia dezelfde overgangsrite zou ondergaan als haar oudere zusjes, dat ze de – nogal slecht op elkaar aansluitende – Humpty-Dumpty's en Kleine Miss Muffets zou achterlaten om plaats te maken voor een 'nakomertje', wiens komst de vorige dag nogal achteloos door Rosemary was aangekondigd terwijl ze op het gazon een provisorische lunch van boterhammen met cornedbeef en sinaasappellimonade uitdeelde.

'Was Olivia dan niet het nakomertje?' zei Sylvia tegen niemand in het bijzonder, en Rosemary keek met gefronste wenkbrauwen naar haar oudste dochter alsof ze haar voor het eerst zag. Sylvia, dertien en tot voor kort een enthousiast kind (veel

mensen zouden overenthousiast hebben gezegd), beloofde een schampere, cynische tiener te worden. Sylvia, onhandig, met bril, haar tanden onlangs gevangengezet in een lelijke orthodontische beugel, had vet haar, een honende lach en de lange, dunne vingers en tenen van een ruimtewezen. Goedbedoelende mensen noemden haar een 'lelijk jong eendje' – wat ze recht in haar gezicht zeiden, alsof het een compliment was, hoewel Sylvia dat bepaald niet zo opvatte – waarbij men zich een toekomstige Sylvia voorstelde die haar beugel van zich af wierp, contactlenzen en een boezem verwierf en opbloeide tot een zwaan. Rosemary zag geen zwaan in Sylvia, vooral niet wanneer er een stuk cornedbeef in haar beugel zat. Sylvia had onlangs een ongezonde obsessie voor godsdienst ontwikkeld en beweerde dat God tot haar had gesproken. Rosemary vroeg zich af of dat een normale fase was waar meisjes in hun puberteit doorheen gingen, alsof God louter een alternatief was voor popsterren of pony's. Rosemary besloot dat ze Sylvia's tête-à-têtes met de Almachtige maar het best kon negeren. Gesprekken met God waren in elk geval gratis, terwijl het een kapitaal zou hebben gekost om er een pony op na te houden.

En dan nog de eigenaardige flauwtjes die volgens hun huisarts werden veroorzaakt doordat Sylvia 'uit haar krachten groeide' – een dubieuze medische verklaring als geen andere (vond Rosemary). Rosemary besloot de flauwtjes eveneens te negeren. Dat was waarschijnlijk gewoon Sylvia's manier om aandacht te krijgen.

Rosemary was met hun vader Victor getrouwd toen ze achtien was – maar vijf jaar ouder dan Sylvia nu. Het idee dat Sylvia over vijf jaar volwassen genoeg zou kunnen zijn om met iemand te trouwen kwam Rosemary belachelijk voor en versterkte haar overtuiging dat haar eigen ouders hadden moeten ingrijpen en hadden moeten verhinderen dat ze met Victor trouwde, erop hadden moeten wijzen dat ze louter een kind was en dat hij een man van zesendertig was. Ze merkte vaak dat ze haar moeder en vader de les wilde lezen over hun gebrek aan ouderlijke zorg, maar haar moeder was niet lang na de geboorte van Amelia bezweken aan maagkanker en haar vader was hertrouwd en verhuisd naar Ipswich, waar hij zijn meeste da-

gen bij de bookmaker en al zijn avonden in de pub doorbracht.

Als Sylvia over vijf jaar met een kinderover van zesendertig als verloofde thuiskwam (vooral als hij een groot wiskundige zou beweren te zijn), dacht Rosemary dat ze vermoedelijk met het vleesmes zijn hart uit zijn lijf zou snijden. Dat was zo'n aangename gedachte dat de aankondiging van het 'nakomertje' tijdelijk werd vergeten en Rosemary hen allemaal naar het ijs-cowagentje liet rennen toen dat zijn eigen melodieuze aankomst in de straat meldde.

Het Sylvia-Amelia-Juliatrío wist dat er niet zoiets bestond als een 'nakomertje' en dat de 'foetus', zoals Sylvia het hardnekkig bleef noemen (ze was gek op exacte vakken), de oorzaak van de prikkelbaarheid en lethargie van hun moeder, waarschijnlijk hun vaders laatste wanhoopspoging was om een zoon te krijgen. Hij was geen vader die dol was op dochters, hij vertoonde geen echte genegenheid voor een van hen, alleen Sylvia wist af en toe zijn respect te verwerven doordat ze 'goed was in wiskunde'. Victor was wiskundige en leidde een verheven leven van de geest waarin zijn gezinsleden niet mochten binnendringen. Dat werd hun gemakkelijk gemaakt doordat hij nauwelijks enige tijd met hen doorbracht: hij was op de faculteit of op zijn kamers in St. John's College en als hij thuis was sloot hij zich op in zijn studeerkamer, af en toe met zijn studenten, maar meestal alleen. Hun vader had hen nooit meegenomen naar het openluchtbad op Jesus Green, had nooit spannende kaartspelletjes met hen gespeeld, had hen nooit in de lucht gegooid en opgevangen of hun schommel geduwd, had hen nooit mee uit punteren genomen op de rivier of mee uit wandelen over de Fens of vergezeld op leerzame uitstapjes naar het Fitzwilliammuseum. Eerder een afwezigheid dan een aanwezigheid en alles wat hij was – en niet was – werd vertegenwoordigd door de onaantastbare ruimte van zijn studeerkamer.

Het zou hen hebben verbaasd als ze hadden geweten dat de studeerkamer ooit een lichte salon met uitzicht op de achtertuin was geweest, een kamer waarin vorige bewoners van het huis hadden genoten van een gezellig ontbijt, waarin vrouwen de middagen hadden verdreven met een naaiwerkje en een romantisch boekje, en waarin de familie 's avonds bijeen was ge-

komen om te kaarten of te scrabbelen tijdens het luisteren naar een hoorspel op de radio. Al die bezigheden had een pasgetrouwde Rosemary voor zich gezien toen het huis net was gekocht – in 1956, voor een prijs die ver boven hun budget lag – maar Victor had de kamer ogenblikkelijk voor zichzelf opgeëist en was er op een of andere manier in geslaagd hem te veranderen in een zonloos oord, stampvol zware boekenplanken en lelijke eikenhouten dossierkasten, stinkend naar de ongefilterde Capstans die hij rookte. Het verlies van de kamer was niets vergeleken met het verlies van de manier van leven waarmee Rosemary hem had willen vullen.

Wat hij daar feitelijk in deed was hun allemaal een raadsel. Kennelijk zoiets belangrijks dat zijn gezinsleven daarnaast in het niet zonk. Hun moeder zei dat hij ‘een groot wiskundige’ was die werkte aan een onderzoek waardoor hij op een dag ‘beroemd’ zou worden, maar bij de zeldzame gelegenheden dat de studeerkamerdeur openstond en ze een glimp opvingen van hun werkende vader, leek hij alleen maar achter zijn bureau te zitten en stuurs in de lege ruimte te staren.

Hij mocht niet worden gestoord als hij aan het werk was, vooral niet door gillende, krijsende, wilde kleine meisjes. Het volstreekte onvermogen van diezelfde wilde kleine meisjes om zich te onthouden van gillen en krijsen (om nog maar te zwijgen van schreeuwen, blèren en het vreemde gehuil, als van een meute wolven, dat Victor nooit had kunnen doorgronden) was de oorzaak van een broze verhouding tussen vader en dochters.

Rosemary's tuchtigingen mochten dan als water over hen heen spoelen, de aanblik van Victor die als een beer gewekt uit zijn winterslaap uit zijn studeerkamer kwam sjokken was merkwaardig angstaanjagend, en hoewel ze hun hele leven bezig waren alles wat hun moeder hun verbood te betwisten, kwam het nooit in hen op om het verboden terrein van de studeerkamer te gaan verkennen. Ze werden alleen de duistere diepten van Victors hol in gevoerd als ze hulp nodig hadden bij het rekenen. Dat was niet zo erg voor Sylvia, die als ze alles op alles zette misschien de vettige potloodtekens zou kunnen begrijpen waarmee een ongeduldige Victor eindeloze bladzijden gelinieerd papier vulde, maar wat Julia en Amelia betreft wa-

ren Victors tekens en symbolen even geheimzinnig als oeroude hiërogliefen. Indien ze al ooit aan de studeerkamer dachten, wat ze niet probeerden te doen, zagen ze die als een martelkamer. Volgens Victor was het de schuld van Rosemary dat ze geen wiskundeknobbel hadden: ze hadden duidelijk de gebrekkige, vrouwelijke hersenen van hun moeder geërfd.

Victors eigen moeder, Ellen, was in zijn vroege jeugd een lieve en kalmerende aanwezigheid geweest voor ze in 1924 was afgevoerd naar een krankzinnigengesticht. Victor was destijds pas vier geweest en men had het beter voor hem geacht dat hij zijn moeder niet opzocht in zo'n verontrustende omgeving, met als gevolg dat hij opgroeide in de veronderstelling dat ze een tierende gekke vrouw van het Victoriaanse type was – met een lange witte nachtjapon en wild haar, 's nachts rondwarend door de gangen van het gesticht, onzin bazelend als een kind – en hij had pas veel later in zijn leven ontdekt dat zijn moeder niet 'waanzinnig was geworden' (zoals de familie het uitdrukte), maar aan een zware postpartumdepressie had geleden na de geboorte van een doodgeboren baby en dat ze getierd noch gebazelzeld had, maar treurig en eenzaam had geleefd in een kamer die was behangen met foto's van Victor tot ze aan tuberculose was overleden toen Victor tien was.

Oswald, Victors vader, had zijn zoon tegen die tijd naar kostschool gestuurd en toen Oswald zelf was overleden, door per ongeluk in de ijzige wateren van de Zuidelijke IJszee te vallen, ontving Victor het nieuws kalm en ging weer verder met het bijzonder lastige wiskundeprobleem waaraan hij had zitten werken.

Voor de oorlog was Victors vader zo'n uitermate mysterieuze en zinloze Engelse figuur geweest die de polen had verkend, en Victor was nogal blij dat hij niet langer aan het heroïsche beeld van Oswald Land hoefde te beantwoorden en groot kon worden op zijn eigen, minder manhaftige, terrein.

Victor had Rosemary leren kennen toen hij naar de Eerste Hulp van het Addenbrookeziekenhuis had moeten gaan, waar ze leerling-verpleegster was. Hij was van een paar treetjes gevallen en raar op zijn pols terechtgekomen, maar hij zei tegen Rosemary

dat hij op zijn fiets had gezeten toen hij op Newmarket Road door een auto was 'gesneden'. 'Gesneden' klonk goed in zijn oren, was een woord uit een mannenwereld die hij nooit met succes had weten te bewonen (de wereld van zijn vader), en 'Newmarket Road' suggereerde (niet naar waarheid) dat hij niet zijn hele leven in afzondering doorbracht in het beperkte gebied tussen St. John's College en de wiskundefaculteit.

Zonder die toevallige ontmoeting in het ziekenhuis, per ongeluk in elke betekenis van het woord, had Victor wellicht nooit een meisje het hof gemaakt. Hij was voor zijn gevoel al aardig op weg naar de middelbare leeftijd en zijn sociale leven was nog steeds beperkt tot de schaakclub. Victor had niet echt behoefte aan een andere persoon in zijn leven, vond het denkbeeld om een leven met een ander te 'delen' eigenlijk bizar. Hij had de wiskunde, die zijn tijd nagenoeg volledig in beslag nam, waardoor hij er niet helemaal zeker van was wat hij met een vrouw moest beginnen. Vrouwen waren zijns inziens behept met allerlei onwenselijke eigenschappen, voornamelijk waanzin, maar ook talloze fysieke nadelen – bloed, seks, kinderen – die verwarrend en ánders waren. Toch hunkerde iets in hem ernaar te worden omringd door de bedrijvigheid en warmte die in zijn eigen jeugd zo hadden ontbroken, waardoor hij merkte, voor hij zelfs maar wist wat er gebeurde, alsof hij de deur naar de verkeerde kamer had opgedaan, dat hij thee zat te drinken in een huisje op het platteland van Norfolk, terwijl Rosemary verlegen een (nogal goedkope) verlovingsring met een miniem diamantje aan haar ouders liet zien.

Afgezien van haar vaders naar whisky ruikende zegen voor het slapengaan was Victor de eerste man door wie Rosemary ooit was gekust (zij het onhandig, door als een zeeolifant naar haar uit te vallen). Rosemary's vader, seinwachter bij de spoorwegen, en haar moeder, huisvrouw, waren geschrokken toen Rosemary Victor mee naar huis had genomen om kennis met hen te komen maken. Ze waren onder de indruk van zijn zonder enige twijfel intellectuele geloofsbrieven (de zwartgerande bril, het sjofele sportjasje, de indruk van permanente verstrooidheid) en de mogelijkheid dat hij zelfs een onvervalst genie zou kunnen zijn (een mogelijkheid die niet echt door Vic-

tor was bestreden), om nog maar te zwijgen van het feit dat hij hun dochter – een rustig en gemakkelijk te beïnvloeden meisje dat tot dan toe door vrijwel iedereen over het hoofd was gezien – had uitgekozen om zijn levensgezellin te worden.

Het feit dat hij twee keer zo oud was als Rosemary scheen hun absoluut geen zorgen te baren, hoewel Rosemary's vader, een man van het mannelijke slag, zijn vrouw er later, toen het gelukkige stel was vertrokken, wel op wees dat Victor 'fysiek geen bijzonder exemplaar' was. Rosemary's moeder had echter geen ander bezwaar dan dat Victor, hoewel hij doctor was, het kennelijk moeilijk had gevonden om haar advies te geven over de maagpijn die haar kwelde. In het nauw gedreven aan een theetafel waar een kleed van Maltezer kant op lag en die was volgeladen met bitterkoekjes, scones uit Devon en kruidcake, had Victor uiteindelijk bevestigd: 'Indigestie, denk ik, mevrouw Vane', een verkeerde diagnose die ze opgelucht had aanvaard.

Olivia deed haar ogen open en staarde tevreden naar het kinderliedjesbehang. Jack en Jill zwoegden eindeloos de heuvel op, Jill met een houten emmertje voor de put die ze nooit zou bereiken, terwijl verderop op dezelfde heuvel de kleine Bo-Peep naar haar afgedwaalde schapen zocht. Olivia maakte zich niet te veel zorgen over het lot van de kudde omdat ze een mooi lammetje met een blauw lint om zijn nek zag, dat zich achter een heg had verstopt. Olivia begreep het 'nakomertje' niet precies, maar ze zou blij zijn geweest met een baby. Ze hield meer van baby's en dieren dan van iets anders. Ze voelde het gewicht van Rascal, de terriër van de familie, bij haar voeten. Rascal mocht 'onder geen beding' in de slaapkamers slapen, maar elke avond smokkelde de een of de ander hem wel hun kamer in, hoewel hij 's morgens meestal zijn weg naar Olivia had gevonden.

Olivia schudde Blauwe Muis voorzichtig heen en weer om hem wakker te maken. Blauwe Muis was een slap en slungelig dier van badstof. Hij was Olivia's orakel en ze raadpleegde hem doorlopend over alles.

Een helder partje zonlicht bewoog traag langs de muur en toen het bij het lammetje kwam dat zich achter de heg schuil-

hield, stapte Olivia uit bed en schoof haar voeten gehoorzaam in haar pantoffeltjes, roze met een konijnenkopje en konijnenoren, die Julia dolgraag zou willen hebben. De anderen maakten zich geen van allen druk om hun pantoffels en nu het zo heet was kon Rosemary hen er zelfs niet toe brengen om schoenen te dragen, maar Olivia was een gezeglijk kind.

Rosemary, in haar eigen bed, wakker, maar met ledematen die ze nauwelijks kon bewegen, alsof het merg in haar botten in loden pijpen was veranderd, probeerde op datzelfde moment een plan te bedenken waardoor de drie anderen Olivia's goede gedrag niet langer zouden ondermijnen. Door de nieuwe baby voelde Rosemary zich misselijk en ze bedacht hoe heerlijk het zou zijn als Victor ineens zou ontwaken uit zijn intens gesnurk en tegen haar zou zeggen: 'Kan ik soms iets voor je halen, liefje?' waarop ze zou zeggen: 'O ja, graag, ik wil wat thee – geen melk – en een sneetje toast met een klein beetje boter, dank je wel, Victor.' En de kalveren zouden dansen op het ijs.

Was ze maar niet zo vruchtbaar. Ze kon de pil niet nemen omdat ze daar een hoge bloeddruk van kreeg, ze had een spiraaltje geprobeerd maar dat bleef niet zitten en Victor zag het gebruik van condooms als een soort aanslag op zijn mannelijkheid. Ze was gewoon zijn fokmerrie. Het enige voordeel van haar zwangerschap was dat ze geen seks met Victor hoefde te verdragen. Ze had hem gezegd dat het slecht was voor de baby en hij geloofde haar omdat hij niets wist – niets van baby's of vrouwen of kinderen, niets van het léven. Ze was maagd geweest toen ze met hem trouwde en ze was in shock teruggekomen van hun huwelijksreis van een week naar Wales. Ze had toen natuurlijk op stel en sprong moeten weglopen, maar Victor was al begonnen om haar leeg te zuigen. Soms leek het alsof hij zich met haar vóédde.

Als ze er de energie voor had gehad, zou ze zijn opgestaan om naar de logeerkamer, de 'gastenkamer', te sluipen en op het harde eenpersoonsbed te gaan liggen met zijn margrietfrisse witte lakens, stevig verankerd door strakke ziekenhuishoeken. De logeerkamer was net een luchtzak in huis, doordat niemand de sfeer inademde, niemand met nonchalante voeten het tapijt versleet. Het deed er niet toe hoeveel baby's ze kreeg, die kon